

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 21 lutego 2019 r.

Pozycja 7

POSTANOWIENIE

z dnia 19 lutego 2019 r.

Sygn. akt P 3/18

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Tuleja – przewodniczący
Małgorzata Pyziak-Szafnicka – sprawozdawca
Michał Warciński
Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz
Andrzej Zielonacki,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 lutego 2019 r., pytania prawnego Sądu Okręgowego w Warszawie:

czy art. 110¹ ust. 2 pkt 3 w związku z art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 666) w zakresie, w jakim powierza Komisji Prawa Autorskiego rozstrzygnięcie sporów związanych z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 tej ustawy, wyłączając upoważnienie do sądowego ukształtowania stosunku prawnego, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072 oraz z 2019 r. poz. 125) umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. Postanowieniem z 18 grudnia 2017 r., w sprawie o sygn. akt II C 436/16, Sąd Okręgowy w Warszawie II Wydział Cywilny (dalej: sąd) wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, czy art. 110¹ pkt 3 w związku z art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 666, obecnie: Dz. U. z 2018 r. poz. 1191, ze zm.; dalej: prawo autorskie) w zakresie, w jakim powierza Komisji Prawa Autorskiego (dalej: Komisja, KPA) rozstrzygnięcie sporów związanych z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 tej ustawy, wyłączając upoważnienie do

sądowego ukształtowania stosunku prawnego, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Pytanie prawne zostało zadane na tle następującego stanu faktycznego i prawnego sprawy:

Stronami sporu przed sądem są: operator telewizji kablowej (dalej: operator) oraz organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi (dalej: organizacja). Strony, ze względu na brak konsensu co do przedmiotowo istotnych postanowień umowy, nie zawarły umowy licencyjnej, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego, pozwalającej na korzystanie przez operatora, na polu reemisji, z utworów należących do repertuaru objętego zbiorowym zarządkiem organizacji. W związku z tym operator wystąpił do sądu o ukształtowanie stosunku prawnego przez zobowiązanie organizacji do złożenia oświadczenia woli w tym zakresie. W odpowiedzi na pozew organizacja wniosła o oddalenie powództwa, ponieważ zgodnie z art. 110¹ ust. 2 pkt 3 prawa autorskiego rozstrzygnięcie sporów związanych z zawarciem przedmiotowej umowy należy do wyłącznych zadań Komisji, a zatem brak jest podstaw prawnych do prowadzenia postępowania o zawarcie umowy o reemisję przed sądem powszechnym. W konsekwencji pozwany podniósł również zarzut niedopuszczalności drogi sądowej (art. 199 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.; dalej: k.p.c.).

Postanowieniem z 16 grudnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie odmówił odrzucenia pozwu, a Sąd Apelacyjny w Warszawie, postanowieniem z 23 marca 2017 r., oddalił zażalenie pozwanego na to rozstrzygnięcie.

Rozpoznając sprawę, sąd stwierdził, że ustawą z dnia 8 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 152, poz. 1016; dalej: ustawa nowelizująca) doszło do uchylenia m.in. art. 108 prawa autorskiego. We wcześniejszym stanie prawnym z art. 108 ust. 5-7 prawa autorskiego wynikało, że spory związane z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego, rozstrzygała obligatoryjnie Komisja. Powództwo do właściwego sądu okręgowego mogła wnieść jedynie strona niezadowolona z rozstrzygnięcia Komisji. Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach związanych z zawarciem umowy o reemisję uzależniona więc była od wyczerpania postępowania przed KPA. Ustawa nowelizująca wprowadziła możliwość poddania sporu o zawarcie umowy mediacji, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego na mocy art. 110¹⁸ prawa autorskiego, który z kolei przewiduje, że do postępowania w przedmiocie rozpatrywania sporów stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c. o postępowaniu nieprocesowym (mediacji). W myśl art. 110¹⁸ ust. 2 prawa autorskiego mediacja jest dobrowolna.

Zdaniem sądu, uchylenie art. 108 ust. 7 prawa autorskiego i skierowanie sporów na tle zawarcia umowy o reemisję do dobrowolnej mediacji zostało w orzecznictwie sądowym wyłożone w sposób prowadzący do wyłączenia możliwości skutecznego dochodzenia zawarcia umowy o reemisję na drodze sądowej. Powołał się przy tym na wyrok Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2016 r. (sygn. akt IV CSK 484/15), pod wpływem którego w orzecznictwie sądów powszechnych doszło do powstania i utrwalenia wykładni kwestionowanych przepisów zgodnie ze wskazanym wyrokiem SN. Sąd dostrzegł przy tym, że dopuszczalna jest prokonstytucyjna wykładnia kwestionowanych przepisów, pozostająca w zgodzie ze wskazanymi przepisami Konstytucji. Odwołał się w tym zakresie do poglądów wyrażonych przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu postanowienia z 23 marca 2017 r. (sygn. akt I ACz 311/17), że ogólną podstawę wydania wyroku zastępującego oświadczenie woli stanowił art. 65 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459, ze zm.). W takim zaś wypadku, jeśli obowiązek zawarcia umowy został uregulowany w przepisie szczególnym, w tym w art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego, nawet brak szczegółowych regulacji, określających wymagania dotyczące treści objętej pozwem o nakazanie jej zawarcia, nie musi

stanowić przeszkody w zakresie wydania wyroku uwzględniającego takie powództwo. Zdaniem sądu jest to jednak stanowisko jednostkowe, a ocenie TK powinna podlegać dominująca linia orzecznicza, oparta na wskazanym wyżej wyroku Sądu Najwyższego o sygn. akt IV CSK 484/15.

Podsumowując sąd stwierdził, że uchylenie art. 108 prawa autorskiego i skierowanie sporów powstających na tle umów o reemisję do dobrowolnej mediacji zostało w orzecznictwie sądowym zinterpretowane w sposób prowadzący do wyłączenia możliwości skutecznego dochodzenia zawarcia tego rodzaju umowy na drodze sądowej, a więc do rezultatu sprzecznego z bezwzględnym zakazem wynikającym z art. 77 ust. 2 Konstytucji oraz naruszającego prawo do sądu w ujęciu materialnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

2. W piśmie z 28 marca 2018 r. Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że nie zgłasza swego udziału w postępowaniu.

3. Marszałek Sejmu (dalej: Marszałek) w piśmie z 5 lipca 2018 r. przedstawił stanowisko, że postępowanie w niniejszej sprawie powinno zostać umorzone na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072), ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Uzasadniając stanowisko Marszałek wskazał, że wątpliwości budzi spełnienie przez pytanie prawne przesłanki przedmiotowej i funkcjonalnej. Jego zdaniem sąd nie wskazał, w jakim zakresie odpowiedź TK może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, nie sformułował nawet lakonicznego wyjaśnienia w tym zakresie. Nie można przyjąć, że jest to usprawiedliwione istotą problemu konstytucyjnego, chociaż dotyczy on kognicji sądu do ukształtowania stosunku prawnego (czego domaga się powód). Uzasadnienie pytania prawnego nie wyjaśnia bowiem, dlaczego zakwestionowane zostały normy kompetencyjne będące podstawą działalności innego organu (KPA) w związku z normami dotyczącymi postępowania mediacyjnego, które *in casu* nie znalazły zastosowania.

Marszałek zauważył, że sąd nie wskazał dlaczego rozstrzygnięcie co do *meritum* sporu zawisłego przed sądem ma być determinowane interpretacją przyjętą w jednym z wyroków Sądu Najwyższego. Sąd nie wykazał istnienia stabilnej i powszechnej praktyki orzeczniczej w zakresie rozstrzygania przez sądy sporów związanych z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego. Eksponowana w pytaniu prawnym wypowiedź Sądu Najwyższego miała charakter wпадkowy, została sformułowana w sprawie dotyczącej roszczenia organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi z tytułu bezumownej reemisji utworów audiowizualnych w programach telewizyjnych przez pozwanego operatora sieci kablowej.

Ponadto Marszałek zwrócił uwagę, że nawet wykazanie przez sąd istnienia trwałej, powszechnej i jednolitej praktyki stosowania kontrolowanej regulacji, ukształtowanej w sposób zbieżny z wyrażonym w wyroku o sygn. akt IV CSK 484/15, nie przesądzałoby o dopuszczalności pytania prawnego. Na tym tle wyłania się wątpliwość, czy sąd kwestionuje – zgodnie z *petitum* swojego wystąpienia do Trybunału – powierzenie KPA rozstrzygania sporów związanych z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ prawa autorskiego, czy też chodzi mu o nieprzyznanie sądom przez ustawodawcę kompetencji (a nawet – szczegółowych wytycznych) do kształtowania stosunku prawnego w zakresie odnoszącym się do tego rodzaju umowy. Odebranie KPA wspomnianego uprawnienia w drodze zakresowego wyroku TK nie mogłoby doprowadzić do wypełnienia podnoszonej w pytaniu prawnym (w ślad za poglądem SN wyrażonym w wyroku o sygn. akt IV CSK 484/15) luki prawnej obejmującej taką normę kompetencyjną adresowaną do sądu. Marszałek przypomniał, że w postanowieniu z 17 grudnia 2013 r., sygn. SK 43/12, nieobowiązujący art. 108 ust. 5 prawa autorskiego, który podob-

nie jak obecnie art. 110¹ ust. 2 pkt 3 prawa autorskiego odnosił się do kognicji Komisji w zakresie rozstrzygania sporów związanych z zawarciem umowy określonej w art. 21¹ prawa autorskiego, został uznany przez Trybunał za nieregulujący właściwości sądów powszechnych i nieznaający zastosowania w postępowaniu przed nimi. Właśnie jako zaniechanie legislacyjne należałoby kwalifikować brak stosownej normy prawnomaterialnej przyznającej sądom kompetencję do ukształtowania stosunku prawnego w zakresie umowy, o której mowa w art. 21¹ prawa autorskiego. Ustalenie to ma dla dopuszczalności rozpoznania prawnego zasadnicze znaczenie, ponieważ zaniechanie legislacyjne nie może stanowić przedmiotu realizowanej przez TK kontroli konstytucyjnej.

Na koniec Marszałek zauważył, że 29 czerwca 2018 r. Prezydent podpisał ustawę z dnia 15 czerwca 2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (Dz. U. poz. 1293; dalej: ustawa o zbiorowym zarządzaniu). Z chwilą jej wejścia w życie nastąpi uchylenie m.in. rozdziału 12¹ prawa autorskiego (zob. art. 123 pkt 7 ustawy o zbiorowym zarządzaniu), którego składową stanowią zakwestionowane w pytaniu prawnym art. 110¹ ust. 2 pkt 3 w związku z art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 prawa autorskiego. Z kolei art. 85 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 pkt 3 ustawy o zbiorowym zarządzaniu przewiduje, że spory związane z zawarciem i warunkami umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego mogą być rozwiązywane w drodze postępowania mediacyjnego „bez uszczerbku dla dopuszczalności drogi sądowej”.

4. Prokurator Generalny (dalej: Prokurator) pismem z 25 lipca 2018 r. wystąpił o uznanie, że postępowanie w niniejszej sprawie podlega umorzeniu z uwagi na utratę mocy obowiązującej przez zakwestionowane przepisy.

Prokurator zwrócił uwagę, że 19 lipca 2018 r. weszła w życie ustawa o zbiorowym zarządzaniu. Na mocy art. 123 pkt 7 tej ustawy uchylono rozdziały 12 i 12¹ prawa autorskiego, a to właśnie w drugim z wymienionych rozdziałów znajdowały się zakwestionowane przepisy art. 110¹ ust. 2 pkt 3 i art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 prawa autorskiego. Z kolei na mocy art. 123 pkt 3 ustawy o zbiorowym zarządzaniu nowe brzmienie otrzymał art. 21¹ ust. 2 prawa autorskiego, stanowiący obecnie, że „W przypadku sporów związanych z zawarciem i warunkami umowy, o której mowa w ust. 1, stosuje się przepis art. 85 ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi”. Art. 85 ustawy o zbiorowym zarządzaniu wprost przewiduje możliwość rozstrzygnięcia sądu w tego rodzaju sprawach. Prokurator podkreślił, że jeśli w kwestionowanych przepisach sąd upatrywał wyłączenia przez ustawodawcę możliwości ukształtowania przez sąd treści stosunku prawnego odpowiadającego umowie, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 prawa autorskiego, to aktualnie kwestia ta musi zostać przez sąd ponownie oceniona przez pryzmat regulacji ustawy o zbiorowym zarządzaniu.

Prokurator zauważył również, że zawarte w ustawie o zbiorowym zarządzaniu przepisy intertemporalne nie dotyczą art. 110¹ ust. 2 pkt 3 i art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 prawa autorskiego, a co za tym idzie ustawodawca nie przewidział ich stosowania do stanów prawnych z przeszłości, teraźniejszości czy przyszłości. Tym samym kwestionowane przepisy nie tylko zostały uchylone, ale także utraciły moc obowiązującą.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. W rozpatrywanym pytaniu prawnym zakwestionowany został art. 110¹ pkt 3 w związku z art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 666, obecnie: Dz. U. z 2018 r. poz. 1191, ze zm.; dalej:

prawo autorskie) w zakresie, w jakim powierza Komisji Prawa Autorskiego rozstrzygnięcie sporów związanych z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 tej ustawy.

Trybunał podzielił stanowisko Prokuratora, że wskazując art. 110¹ pkt 3 prawa autorskiego sąd omyłkowo pominął wskazanie ustępu w tym artykule i prawidłowo winien być powołany art. 110¹ ust. 2 pkt 3 prawa autorskiego. Na takie ustalenie wskazuje zarówno budowa art. 110¹, w którym jedynie ust. 2 zawierał punkty, jak i treść pytania prawnego.

2. Zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072, ze zm.; dalej: uotpTK), postępowanie podlega umorzeniu na posiedzeniu niejawnym, „jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał”.

19 lipca 2018 r. weszła w życie ustawa z dnia 15 czerwca 2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (Dz. U. poz. 1293; dalej: ustawa o zbiorowym zarządzaniu). Na mocy art. 123 pkt 7 tej ustawy uchylono rozdziały 12 i 12¹ prawa autorskiego zawierające art. 104-110²³, a więc również będące przedmiotem pytania prawnego, art. 110¹ ust. 2 pkt 3 i art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 prawa autorskiego. Z kolei na mocy art. 123 pkt 3 ustawy o zbiorowym zarządzaniu nowe brzmienie otrzymał art. 21¹ ust. 2 prawa autorskiego, stanowiący obecnie, że „W przypadku sporów związanych z zawarciem i warunkami umowy, o której mowa w ust. 1, stosuje się przepis art. 85 ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi”. Art. 85 ust. 1 ustawy o zbiorowym zarządzaniu stanowi: „Bez uszczerbku dla dopuszczalności drogi sądowej spory w sprawach, o których mowa w art. 64 ust. 1 pkt 2-4 [tj. należących do zadań Komisji Prawa Autorskiego], mogą być rozwiązywane w drodze postępowania mediacyjnego”, a więc przewiduje możliwość rozstrzygnięcia sądu w tego rodzaju sprawach.

Dalszego stosowania kwestionowanych przez sąd przepisów prawa autorskiego nie przewidują również przepisy przejściowe i dostosowujące zawarte w ustawie o zbiorowym zarządzaniu (art. 127 i nast.), a zatem sąd jest obowiązany rozstrzygać sprawę według obecnie obowiązującej regulacji.

Powyższe ustalenia uzasadniły przyjęcie, że w niniejszej sprawie została spełniona przesłanka utraty mocy obowiązującej określona w art. 59 ust. 1 pkt 4 uotpTK i w konsekwencji postępowanie winno zostać umorzone.

Z powyższych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.